

Transnationellt adopterades riksorganisation (TAR)

Organisationsnummer: 802530–4455

tar.kontakt@gmail.com

Datum 2025-10-01

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

s.remissvar@regeringskansliet.se

s.sof@regeringskansliet.se

Diarienummer S2025/01111

Yttrande över betänkandet SOU 2025:61 Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt

Transnationellt adopterades riksorganisation (fortsatt TAR) är en ideell förening för transnationellt adopterade i Sverige, oavsett ursprungsland. TAR yttrar sig härmed över betänkandet SOU 2025:61 Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt. TAR välkomnar utredningen och stödjer i huvudsak betänkandets förslag. Samtidigt vill TAR betona att ett flertal kompletteringar och förtydliganden är nödvändiga.

Sammanfattning

- **Avveckling av lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling:** Tillstyrks, men inga nya adoptioner bör inledas under avvecklingsperioden, endast redan påbörjade ska avslutas.
- **Granskning av ursprungsländer:** Samtliga ursprungsländer bör granskas, annars riskerar åtgärderna att bli otillräckliga eller irrelevanta för stora delar av målgruppen.
- **Gruppen adopterades olika levnadsvillkor:** Betänkandet saknar ett intersektionellt jämlikhetsperspektiv, vilket krävs för att möta adopterades olika behov och livsvillkor.
- **Offentlig ursäkt:** Tillstyrks, men en offentlig ursäkt är inte tillräcklig. En upprättelseutredning bör tillsättas. TAR anser även att en särskild straffbestämmelse ska införas för oegentligheter och brott i samband med adoption. Preskriptionstid för sådant brott ska saknas.
- **Ett resurscentrum för adopterade personer och adoptionsfrågor:** Resurscentrum tillstyrks men Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (fortsatt MFoF) är olämplig som ansvarig myndighet. Utifrån MFoF:s bristande tillsyn, myndighetens organisatoriska svagheter och det urholkade förtroendet hos transnationellt adopterade anser TAR att MFoF är olämplig att vara en ledande myndighet inom adoptionsområdet. TAR anser därför att MFoF varken ska ha ansvar för tillsyn eller stöd. Utöver detta har TAR ytterligare kommentarer som framgår nedan under punkt 9.4.

- **Barn till adopterade:** Barn till adopterade bör omfattas av utredningens förslag gällande stöd, bidrag och policyinsatser.

Synpunkter

Nedan följer TAR:s synpunkter utifrån utredningens disposition.

1 Författningsförslag

TAR tillstyrker förslagen med nedan kursiverade tillägg och särskilda invändningar.

1.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Tillstyrks med tillägg att även *barn till adopterade* omfattas av de stödinsatser som föreslås.

1.4 Förslag till lag om upphävande av lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling

TAR tillstyrker att lagen upphävs från den 1 januari 2029. TAR vill dock betona att adoptionsförmedlingen *redan under avvecklingsperioden måste vara strikt begränsad*. Detta innebär att inga nya adoptioner ska påbörjas, utan verksamheten ska enbart hantera redan inledda ärenden. Syftet är att minimera risken för ytterligare oegentligheter och säkerställa att avvecklingen sker under ordnade former.

1.6 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:000)

Tillstyrks med tillägg att även *barn till adopterade* omfattas av de stödinsatser som föreslås.

1.7 Förslag till förordning om statsbidrag till försöksverksamhet med ursprungssökning för adopterade personer

TAR tillstyrker med tillägg att *barn till adopterade* ska omfattas av förslaget.

1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2008:1239) om statsbidrag till auktoriserade adoptionssammanslutningar och till riksorganisationer för adopterade

TAR tillstyrker med tillägg att riksorganisationer för *barn till adopterade* omfattas av bidragsmöjligheter.

1.12 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2017:292) med instruktion för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

TAR tillstyrker förslaget att ett resurscentrum inrättas men motsätter sig att MFoF ges huvudansvar. Detta utvecklas under punkt 9.4 nedan. I 4 b § st 1 p 1 och 2 bör tilläggas att berörda stöd även ska ges till *barn till adopterade*.

7.7 Ratificering av konventionen om påtvingade försvinnande

TAR tillstyrker och understryker att en ratificering av konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden är en viktig signal om att Sverige tar ansvar för de mänskliga rättighetskränkningarna som många adoptioner inneburit.

7.8 En offentlig ursäkt till adopterade personer och deras familjer

TAR anser att en offentlig ursäkt inte är tillräcklig. Sverige har under lång tid mottagit transnationellt adopterade barn under rättsosäkra och olagliga förhållanden, vilket inneburit att adopterade berövats grundläggande rättigheter enligt Barnkonventionen, Europakonventionen (art 8), 1993 års Haagkonvention, samt åtagande mot människohandel (Palermoprotokollet/Europarådet). Staten har brustit i sitt ansvar rörande tillsyn och kontroll av adoptionsverksamheten. Därför anser TAR att en upprättelseutredning måste tillsättas med uppdrag att fastställa statens ansvar och att presentera ett system för compensation, skadestånd och annan gottgörelse.

I dagsläget finns ingen särskild preskriptionsregel för "felaktiga adoptioner". Preskriptionen följer de brott som har begåtts i samband med adoptionen. TAR anser därför att en särskild straffbestämmelse ska införas för felaktigheter och brott i samband med adoption. Preskriptionstid för sådant brott ska saknas.

8.10.2 Verksamheten med att förmedla barn för adoption till Sverige avvecklas

TAR välkomnar utredningens förslag med tillägg att ansvarig verksamhet under avvecklingsperioden ska tillämpa en restriktiv hållning vid godkännande av internationella adoptioner. Detta mot bakgrund av den kunskap om systematiska oegentligheter som framkommit genom utredningen. För att adoption inte ska strida mot subsidiaritetsprincipen och skapa incitament för oegentligheter är det av yttersta vikt att säkerställa att processen präglas av särskild försiktighet.

9.4 Ett resurscentrum för adopterade personer och adoptionsfrågor

Utredningen föreslår att ett resurscentrum för adopterade personer och adoptionsfrågor inrättas vid MFoF. TAR tillstyrker att ett resurscentrum inrättas, men anser att ansvaret inte bör ligga hos MFoF. Av utredningen framgår att MFoF brustit i sitt uppdrag, i synnerhet när det gäller 3 § p 1 i förordningen (2017:292) med instruktion för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. Exempelvis saknas samtyckeshandlingar i avsevärd omfattning av adoptionerna under MFoF:s verksamhetstid vilket innebär att adoptionerna inte skett i enlighet med svensk lag. Vidare anges i utredningen att landsauktoriseringar inte har kunnat prövas i tid och tidigare beslut har fortsatt att gälla. Även där föreligger en risk att adoptioner under den fördröjda omprövningstiden inte skett rättssäkert.

Det föreligger en intressekonflikt då MFoF ansvarar för både stöd och tillsyn. Oberoende tillsyn förutsätter att dessa funktioner hålls åtskilda. Detta är självklart i andra verksamheter och borde vara fallet även gällande adoption. Adoption riskerar i värsta fall att kränka mänskliga rättigheter, därför måste säkerheten vara gedigen och inte försvåras av gamla bristfälliga strukturer.

MFoF:s historiska roll och nära relation till adoptionssystemet, samt dubbla roller, har skapat en kultur som i första hand har syftat till att främja och inte att kritiskt granska adoptionsverksamheten. MFoF har därigenom försummat transnationellt adopterades rätt till ursprung och korrekt dokumentation enligt Barnkonventionen. Sammantaget har detta undergrävt förtroendet hos adopterade.

Utifrån MFoF:s bristande tillsyn, myndighetens organisatoriska svagheter och det urholkade förtroendet hos adopterade anser TAR att MFoF är olämplig att vara en ledande aktör inom adoptionsverksamheten. TAR anser därför att MFoF varken ska ha ansvar för tillsyn eller stöd.

TAR vill betona att adopterade ska inkluderas i resurscentrumets uppbyggnad och att de ska ersättas för sin medverkan. Ekonomisk ersättning skapar jämlika och rättvisa förutsättningar för deltagande. Om endast de med ekonomiska resurser har möjlighet att delta, riskerar man att förstärka existerande ojämlikheter inom gruppen.

TAR vill även understryka att det finns en påtaglig risk med att etablera ett gemensamt resurscentrum för flera målgrupper i syfte att skapa en synergieffekt, då ett sådant samlat grepp kan leda till att det grundliga, kvalitativa och långsiktigt hållbara arbetet med respektive grupp urholkas. Fokus bör ligga på att säkerställa att gruppen transnationellt adopterade och barn till adopterade får det stöd och den vård den behöver. Verksamheten måste renodlas för att inte förlora det adoptionsspecifika perspektivet.

TAR föreslår att en referensgrupp med representanter från adopterades föreningar och nätverk får mandat inom det rådgivande organet, för att säkerställa förankring i målgruppen. Därutöver föreslår TAR att Forum för levande historia, Jämställdhetsmyndigheten och andra relevanta aktörer inkluderas i det rådgivande organet. Dessa aktörer besitter viktig kunskap om historiska övergrepp, oegentligheter, människohandel, diskriminering och rättighetsbaserat arbete, vilket är särskilt viktigt för att bredda och fördjupa centrumets uppdrag.

9.5 Resurscentrumet ska erbjuda samtalsstöd med hög kompetens och tillgänglighet som bygger på valfrihet

TAR tillstyrker men framhåller att samtalsstöd inte är tillräckligt. Utredningen konstaterar att adopterade har högre risk för psykisk ohälsa och suicid. Det är därför av största vikt att stödet

inte begränsas till ett visst antal samtalstillfällen, så som utredningen föreslår, utan utformas utifrån individuella behov. TAR understryker att även barn till adopterade bör omfattas av förslagen. Forskning visar att trauma kan överföras mellan generationer. Det är därför av stor vikt att även denna grupp får tillgång till förebyggande insatser för att psykisk ohälsa och suicid ska motverkas. Resurscentrumet bör utforma urvals- och tilldelningskriterier som möjliggör flexibilitet och som garanterar både bredd och tillgänglighet i det psykosociala stödet.

För att säkerställa att stödet är både effektivt och tillgängligt bör befintliga strukturer inom den ordinarie hälso- och sjukvården tas tillvara. En framgångsrik modell är Södersjukhusets arbete med HBTQIA+-personers hälsa, vilket kan fungera som inspiration vid uppbyggnaden av resurscentrumet.

Anställda ska ha kompetens att bedöma vilket stöd sökande behöver och, vid behov, hänvisa vidare till annan instans utifrån den sökandes mående. Samtalsledarnas kunskaper behöver fastställas och utbildning både före, under och efter arbete med samtalsgrupper bör ges. Detta blir särskilt viktigt om hela systemet ska bygga på leverantörer och underleverantörer. Om anställda kan sitta på olika ställen i landet kan arbetet bli ensamt och det kan bli svårt att utarbeta gemensamma rutiner och metoder. Ankestyrelsen i Norge och Danmarks PAS-rådgivning kan vara vägledande i hur arbetet ska bedrivas.¹

9.7 Det nationella resurscentrumet ska bistå adopterade personer med ursprungssökning

För att det föreslagna resurscentrumet till fullo ska tillgodose transnationellt adopterades rätt till sitt ursprung krävs att arbetet med röttersökning präglas av samma krav på rättssäkerhet, kvalitet och dokumentation som gäller vid utredningar enligt 11 kap. socialtjänstlagen. Det handlar i grunden om att respektera adopterades mänskliga rättigheter, särskilt rätten till identitet enligt artikel 8 i Barnkonventionen. En professionellt och systematiskt genomförd röttersökning är ofta avgörande för individens psykiska hälsa, identitetsskapande och möjlighet att få en helhet i sin livsberättelse.

TAR anser att följande ska säkerställas:

- **Gruppens heterogenitet:** När stöd erbjuds till transnationellt adopterade bör flera identitetsaspekter kartläggas och tas hänsyn till, såsom ursprung, könsidentitet, funktionsvariation och sexuell läggning. Detta för att stödet ska bli så träffsäkert som möjligt.

¹ Förkortningen PAS står för Post Adoption Services.

- **Delaktighet och inflytande:** Transnationellt adopterade och transnationellt adopterades föreningar och nätverk bör vara delaktiga och få inflytande vid utformningen av verksamheten.
- **Dokumentation och insyn:** Alla åtgärder som vidtas inom ramen för röttersökning ska dokumenteras på ett rättssäkert sätt. Den adopterade ska ha rätt till fullständig insyn och få ta del av all insamlad information.
- **Rätt till delaktighet:** Den som söker sitt ursprung ska ha reell möjlighet att påverka sökningen, komma med egna synpunkter och önskemål om spår att följa upp.
- **Kvalificerad personal:** Personalen inom resurscentrumet ska ha utbildning i utredningsmetodik, interkulturell kompetens, kunskap om adoption och trauma, samt förståelse för etiska aspekter vid röttersökning/ursprungssökning.
- **Kvalitetssäkrade rutiner:** Det bör utarbetas en nationell metodhandbok eller riktlinjer för hur röttersökning/ursprungssökning ska bedrivas, inklusive samverkan med myndigheter i ursprungsländer och tolkning av ibland bristfällig dokumentation.
- **Skyldighet att agera:** När en adopterad vänder sig till resurscentrumet med begäran om hjälp ska det finnas en tydlig skyldighet att påbörja ett strukturerat och seriöst arbete, inte bara att erbjuda rådgivning.
- **Stöd och uppföljning:** Röttersökning/ursprungssökning är en krävande process. Den adopterade ska därför erbjudas stöd både före, under och efter sökningen, i likhet med hur socialtjänsten arbetar med stödinsatser vid svåra livshändelser.
- **En ny organisationsform krävs:** MFoF bör inte ansvara för arbetet. En ny organisationsform krävs för effektiva och trovärdiga insatser.
- **Kostnadsfria eller bidragsfinansierade modersmålskurser:** Resurscentrumet bör erbjuda eller möjliggöra kostnadsfria eller bidragsfinansierade modersmålskurser för adopterade och adopterades barn. Detta eftersom förlust av modersmål hindrar förståelse av adoptionshandlingar och kommunikation vid återresa till ursprungslandet.

TAR anser att samtliga ursprungsländer varifrån barn adopterats till Sverige bör granskas. Utan detta riskerar åtgärderna att bli otillräckliga eller irrelevanta för stora delar av målgruppen. Eftersom ursprungsländerna har skilda system, regelverk och tillvägagångssätt för kontakter och dokumentation behöver dessa kartläggas och förstås. Annars uppstår ojämlikhet och alla adopterade ges inte likvärdig möjlighet till stöd. En omfattande granskning av länder är viktig för att utredningens förslag om adoptionsspecifikt stöd, röttersök via en DNA-databas och hjälp för den adopterade med oegentligheter ska kunna genomföras för alla adopterade.

9.8 Det nationella resurscentrumet ska bistå vid misstankar om oegentligheter i adoptioner

Inom begreppet oegentligheter i samband med adoption ryms såväl oetiska som olagliga

adoptioner. Illegala adoptioner kan utgöra en form av människohandel. För att kunna bistå vid misstankar om oegentligheter inom transnationella adoptioner bör berörda yrkesgrupper därför ha adekvat kunskap om människohandel och våldsutsatthet samt ha ett brottsofferperspektiv. Vid sådant arbete bör Nationella samordningen mot prostitution och människohandel (NSPM) och dess regionkoordinatorer rådfrågas och bistå med kunskap och stöd.

TAR konstaterar att i ett gemensamt uttalande av FN-rapportörer år 2022, uttrycks att offer för olagliga adoptioner, människohandel och påtvingade försvinnanden har rätt att få veta sanningen, och att staten har ansvar att erbjuda all nödvändig hjälp för att säkerställa kännedom om ursprung. Detta ansvar gäller även om det inte finns något formellt klagomål. Det är därför viktigt att resurscentrumet har kompetens och resurser för att möjliggöra detta arbete i samarbete med andra berörda myndigheter.

9.9 MFoF och Rättsmedicinalverket ska utreda förutsättningarna för en nationell DNA-databas

TAR vill understryka vikten av att det garanteras att DNA-testdata aldrig får säljas vidare till tredje part, och att staten tydligt reglerar hanteringen av denna känsliga information. TAR betonar även vikten av att utredningen sker i ett internationellt samarbete. Därtill anser TAR att MFoF inte bör vara huvudman för databasen som innehåller analyser från Rättsmedicinalverket. Detta grundar sig i TAR:s bristande förtroende för MFoF vilket utvecklades under punkt 9.4 ovan.

9.10 Vägledning till arkivsökning

Även adoptioner som skett genom privata förmedlare omfattas av Sveriges folkrättsliga åtaganden enligt internationella konventioner. TAR anser därför att staten har ett fullständigt ansvar att säkerställa den adopterades rätt till sitt ursprung och en effektiv röttersökning. Detta innefattar en skyldighet att med verksamma medel säkerställa att samtliga handlingar som rör adoptionen bevaras, lokaliseras och lämnas ut – även när de innehas av privata adoptionsförmedlare eller privatpersoner. Vid behov bör staten använda tillsyn, förelägganden, vite och internationell rättslig hjälp för att garantera fullständig tillgång. Tillgången till dokumentation är avgörande både för identitetssökning och för möjligheten att utkräva rättsligt ansvar när oegentligheter eller brott har eller kan ha förekommit. Detta ansvar gäller alla transnationellt adopterade.

9.11 Kunskapsstöd till yrkesverksamma

TAR instämmer i betänkandets förslag om kunskapsstöd till yrkesverksamma. Förslaget bör ha en tydlig inriktning att adoptionsspecifik kunskap integreras i befintliga grund- och vidareutbildningar, exempelvis utbildningarna för att bli läkare, sjuksköterska, socionom,

jurist eller psykolog. Att göra adoptionsspecifik kunskap obligatorisk för berörda yrkesgrupper är avgörande för att säkerställa långsiktig kompetens och kvalitet i stödet till adopterade.

Kunskapsstödet till yrkesverksamma bör bygga på både forskning och transnationellt adopterades levda erfarenheter. Diskriminering och marginalisering ökar risken för psykisk ohälsa, våldsutsatthet och hinder i tillgången till stöd. Sårbarheten förstärks när diskrimineringsgrunder samverkar (t.ex. när adopterade även utsätts för rasism, homo- eller transfobi i skola/vård/arbete). Därför måste yrkesverksamma förstå strukturell diskriminering och intersektionalitet för att kunna ge likvärdigt och träffsäkert stöd.

Många transnationellt adopterade vittnar om familjerelaterat våld och våld i parrelationer. Yrkesverksamma bör därför ha god kunskap om våldsutsatthet för att kunna upptäcka missförhållanden och säkerställa skydd. Vidare bör de ha kunskap om våld och omsorgssvikt såväl i ursprungslandet som i Sverige, för att förstå vilka erfarenheter adopterade har med sig och för att säkerställa stöd och hjälp.

Ur ett hälsoperspektiv bör det finnas adoptionsspecifik kunskap på vårdcentraler och särskilt hos barnmorskor och gynekologer. Livshändelser som bl.a. graviditet och klimakteriet kan aktualisera adoptionen både fysiskt och psykiskt. Adopterade kan därför behöva extra vårdinsatser vid dessa faser.

Det saknas förslag på stöd och bemötande av äldre adopterade personer. TAR anser att det behövs utredning och förberedelse för hur myndigheter ska bemöta äldre adopterade personer.

TAR vill understryka vikten av att öka kunskapen om barn till adopterade. Denna kunskap behöver nå de yrkesverksamma som i sitt arbete möter adopterade personer och deras barn. Således bör uppdrag ges till relevanta myndigheter att inkludera adopterade och deras barn som särskilda målgrupper.

9.12 Adopterade personer ska ha rätt till ekonomiskt bidrag för en resa till ursprungslandet

TAR anser att bidraget resa till ursprungslandet måste täcka samtliga kostnader som en sådan resa kan innebära – exempelvis flygbiljetter, boende, tolk, lokal transport, vaccinationer och förlorad arbetsinkomst. Ett otillräckligt stöd riskerar att endast de med ekonomiska resurser har möjlighet att resa, medan andra tvingas avstå. Rätten till sitt ursprung är grundläggande, och det är statens ansvar att säkerställa att denna rättighet kan utövas i praktiken.

Utredningen föreslår ett ekonomiskt bidrag på upp till 25 procent av prisbasbeloppet (i dagsläget 14 700 kr). Ett bidrag på upp till detta belopp kommer i praktiken inte att

möjliggöra en resa till ursprungslandet för majoriteten av adopterade, eftersom enbart resan ofta kostar betydligt mer.

TAR anser att även barn till adopterade ska ha rätt till resebidrag. Rätten till kunskap om sitt ursprung är inte bara individuell utan även generationsöverskridande. Barn till adopterade har rätt till att förstå sin familjehistoria, kulturella bakgrund och biologiska rötter. Denna rättighet stöds av både internationella och nationella rättsregler. Det framgår bland annat i föräldrabalken och socialtjänstlagen att barn ska ges möjlighet att utveckla sin identitet och känna till sitt ursprung.

9.14 Placering av ett nationellt resurscentrum för adopterade personer och adoptionsfrågor

TAR avstyrker placering av resurscentrum vid MFOF. Även betänkandets förslag att placera resurscentrumet i Stockholm bör omprövas med utgångspunkt i adopterades behov. Det är angeläget att överväga flera geografiska platser och digitala stödinsatser för att säkerställa att stödet blir både tillgängligt och resurseffektivt för hela målgruppen, oavsett var i Sverige den adopterade bor.

Avslutande synpunkter

Transnationellt adopterades erfarenheter osynliggörs ofta i statistik, forskning och policyarbete. Många undersökningar saknar data om transnationellt adopterade men också data som kan brytas ner utifrån fler indelningsgrunder, vilket gör det svårt att synliggöra och förstå den variation av erfarenheter som finns inom gruppen transnationellt adopterade. För att kunna samla kunskap om transnationellt adopterades behov och levnadsvillkor bör gruppen transnationellt adopterade och adopterades barn inkluderas i nationella befolkningsundersökningar. Därtill behövs forskning för att öka kunskapen om adopterades levnadsvillkor.

TAR vill betona att det i dagsläget saknas en straffrättslig möjlighet att pröva adoptioner som skett genom oegentligheter, tvång eller falska handlingar. Därför bör en särskild straffbestämmelse införas i dessa avseenden. För sådana brott ska ingen preskriptionstid gälla. Först då kan Sverige anses uppfylla sina internationella och konstitutionella åtaganden och ta fullt ansvar.

Transnationellt adopterades riksorganisation (TAR)

Mariana Ribeiro da Silva, ordförande

I ärendets beredning har en referensgrupp bestående av medlemmar i TAR deltagit.